

Vene isemõttele ees on ajast aega seisnud küsimus: mida teha? Seesama küsimus seisab meie, infokaose ajastu inimeste ees, kirjutab kolumnist **Jaak Jõerüüt**.

Mida teha?

Küsimus on pigem selles, mida uskuda. Näiteid oleks käisest raputada, piirdun praegu kolmega. Lähitules sellest, mida on avalikult teada seoses Valgevene – Venemaa – Euroopa Liidu kolmnurgaga, on tegu pudru ja kapsastega. Mittelegitimiseks peetav Valgevene igavene liider Lukašenka üritab toetuda ainult Putini Venemaale, ja Putin lubab talle ka abi.

Euroopa Liidul läks Valgevene tead seltskonnale sanktsioonide kehtestamine üle kivide ja kändude, niigela tulemusega pealegi. Mittevälitüks on Lukašenkat nimetanud ka Euroopa riigijuhiks number üks pürgiv Prantsuse president Emmanuel Macron.

Macron rõhutab samas vajalikust Venemaad Euroopa laua taga hoida. Ühele Valgevene opositsiooni-liidritest, Svjatlana Tsihhanovskajale lubas Prantsuse president eurooplaste toetatav õlga, OSCE kaudu küll, mitte otse Euroopa Liidu kaudu, NATOst rääkimata.

Tsihhanovskaja aga arvab, et Putin mõistab, et Lukašenka jutt on ainult ühe inimese fantaasia, sest «härä Putin on tark juht». Veel üks Valgevene opositsiooni esindaja Veronika Tsapkala ütles Tallinnas otse kaamerasse, et ta loodab, et Putin astub hoopis Valgevene rahva poole, mitte diktatuuri poole, ja siis saab Putinist valgevene rahva kangelane. Kõik targa juhi peale lootjad peaks lugema ka Rein Ruutsoo lugu «Poliitikast ja moraalist», mis räägib Navalnoi juhtumist (ERR, 3. oktoober 2020).

Vägivaldse draama taustal, mis Valgevenes, otse Euroopa Liidu naabruses toimub, näeb venitamiste, üritamiste ja illusioonide ahel välja sürrealistlik. Justkui mängiks ehitatud poliitilist malet algajad ja suurmeistrid, kel on erinevad varjatud eesmärgid. Kus on kelle huvid ja kui loogiliselt või ebaloogiliselt, kui naiivselt või läbikaalutult tegutsevad selle poliitilise kolmnur-

2 MÕTET

● Vägivaldse draama taustal, mis Valgevenes toimub, näeb venitamiste, üritamiste ja illusioonide ahel välja sürrealistlik.

● Koroonapiirangute all kannatavates riikides on karje kodanikuvabaduste ja normaalse demokraatia toimimise järele üsna ühine.

ga tippudes isikud või isikute rühmad, see ei paista läbi. Naiivsus paisab siiski kõige paremini läbi, nimesid nimetamata, sest mõnest on lihtsalt kahju.

Teine peakaotuse ja segaduse näide on koroon. Tohib-ei tohi-peab-ei pea-keelata-lubada-kinni-lahti. Tavalisel täringul on kuus külge. Kui oleks kaheksa, mahuksid need tänavust aastat saatnud küsüd ja keelud kõik ära, seni viskavad poliitikud virtuaaltäringut. Elus eneses on see, murelikul taustal ja spetsialistide vaidluste saatel kestev poliitiliste täringuviste seeria lõõnud segi majandused, eluviisid, emotsioonid ja õhkkonna tervel maamunal.

Uue laine lähenedes tõmbuvad kas krampi või muutuvad löögivalmiks, kuidas kellegi iseloom on, poliitikud ja nende lähemad nõuandjad. Numbrid, mida iga päev lauale lüüakse, on hirmutavad, nii rõhutatakse.

Aga hirmu taustal ütleb terviseameti juht, et tegelikult on Eestis otseselt koroonasse surnud 17 inimest, mis on väga palju väiksem arv, kui varem arvati ja tunduvalt väiksem ka seni pakutud konkreetsest 64.

Just praegu, kui teise laine häirekella lüüakse kõigi riikide kellatornides ning valmistatakse taas sulgemisteks ja keelamisteks, kirjutatakse üle paari tuhande Belgia arsti ja meditsiinitöötaja alla avalikule, põhjalikule erialaseid selgitusi täis üleskutsesse, mille tuum on järgmine: «Praegune kriisituhtimine on muutunud täiesti eba-proportsionaalseks ja see tekitab rohkem kahju kui head. Me kutsume lõpetama kõiki meetmeid ning palume viivitamatult taastada meie normaalset demokraatlikku valitsemist ja kõiki õiguslikke struktuure ja kõiki meie kodanikuvabadusi.»

Kriitikat saab kirjas ka WHO ja märgiline on kirja autorite protest «infodeemia» ehk süstemaatilise tsensuuruse vastu meedias, eriarvamuste tõrjumise vastu.

Teame, et riikide vastavates keeludes-piirangutes on erinevusi. Kuid karje kodanikuvabaduste, õiguslike struktuuride ja normaalse demokraatia toimimise järele on ilmselt üsna ühine kõikjal. Aga täpselt samal ajal Belgia-kiirgaga ütleb teine uudis, et Madrid paneb ennast lukku ja sellega kaasneb logistiline õudusunenägu. Mida ja keda uskuda, küsib igaüks, kel mõtlemisvõime.

Kolmas näide. Tavaliselt tsiteeritakse Eestis õhkamees saatel põhiseaduse üht fraasi Eesti riigi mõtte kohta. Seekord terve preambul: «Kõikumatus usus ja vankumatus tahes kindlustada ja arendada riiki, mis on loodud Eesti rahva riikliku enesemääramise kustumatul õigusel ja välj kuulutatud 1918. aasta 24. veebruaril, mis on rajatud vabadusele, õiglusele ja õigusele, mis on kaitseks sise-misele ja välisele rahule ning pandiks praegustele ja tulevastele põlvedele nende ühiskondlikku edus ja üldises kasus, mis peab tagama eesti rahvuse

ja kultuuri säilimise läbi aegade – võttis Eesti rahvas 1938. aastal jõustunud põhiseaduse § 1 alusel 1992. aasta 28. juuni rahvaääletusel vastu järgmise põhiseaduse.»

Ja esimene peatükk, kuues paragrahv: «Eesti riigikeel on eesti keel.»

Selle peale tsitaat Maarja Vaino hiljutisest artiklist: «Viimati tõi konkreetsed arvud oma doktoritööle toetudes välja Katrin Kalamees-Ruubel, kes sõnastas: taasiseseisvunud Eestis on erinevate reformide käigus eesti keele õpet vähendatud võrdluses sügava okupatsioonijaga 455 tunni võrra!»

Kui 1979. aastal õppisid lapsed üldhariduslikus koolis eesti keelt kokku 2450 tundi, siis praegu tehakse seda 1995 tundi. Tulemusi näeb iga inimene, kes ise veel lugeda oskab ja kel kõrvad peas: õigekirjaoskus on mäsandav, süntaks imiteerib aina sagedamini inglise keele lauseehitust, sõnavara on ahenunud selliseks, et juba tavalisi sõnu tuleb lastele «tõlkida», sest nad ei ole neid kunagi kuulnud (ega lugenud, sest lugemus kahaneb samuti) jne.

Küsimus ei ole aga ainult keeleõppes ja -oskuses: täielikult puudub kohustuslikus õppekavas näiteks aine «Eesti kultuurilugu». Kursust «Eesti kirjanduse ajalugu» ei ole olemas. Sellise «reformi» peale ei tulnud isegi Stalini ajal. («Kas minister armastab eesti kooli?», PM, 15. september 2020)

Alates iseseisvuse taastamise päevast, 20. augustist 1991, on praegune Eesti Vabariigi valitsus kaheteistkümneme. Eesti keele ja keeletagamaa ehk meie kirjanduse ja kultuuri taandumine koolidest on kõikide valitsuste pattude patt, viga-de viga ja sigaduste sigadus.

Nii et mida peab rahvas uskuma, kas põhiseaduse kirjasõna, kõikide valitsuste jutumulle, mida faktid kiretult ümber lükkavad, või vastikult kiretuid fakte, millele ei ole mitte mingil moel võimalised vastu vaidlema ei ainuski ametis olnud peaminister ega haridusminister.

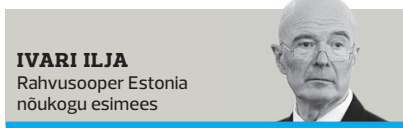
Mida teha?

Kas Eesti saab endale kunagi ooperiteatri?

See küsimus võib tunduda üllatav, sest meil ju on kaks teatrit, kus oopereid ja ballette etendatakse – rahvusopera Estonia Tallinnas ja teater Vanemuine Tartus. Kuid tegelikult päris ooperiteatrit Eestis ikka veel ei ole. Rahvusopera Estonia töötab draama-teatriks ehitatud hoones, mis oopereite ja ballettide etendamiseks kaas-aegsel rahvusvahelisel tasemel kuidagi ei sobi.

«See saal on väga väike ja väga armas «kammersaal», aga ehitatud sõnateatriks. Seal on väga halb akustika ja laulda väga raske. Mul on suur hääl, aga Estonias on alati tunne, et kuulajani see ei jõua. /.../ Miks meil ei võiks olla läbimõeldud ilusa ja uhke arhitektuuriga ooperimaja-konverentsikeskus, mis on visuaalselt efektne, seest korralik, nüüdisaegne, hea akustikaga, ooperile sobiva saaliga.» Nii on intervjuus Postimehele öelnud Eesti üks kõigi aegade edukamaid ooperilauljaid, maailmakuulus bass Ain Anger (Postimees Arter, 5. november 2016).

Sarnaseid mõtteid on väljendanud paljud kuulsad artistid kodu- ja välismaalt. Neil kõigil on õigus. Eesti riik pole endale tõeliselt ooperimaja veel ehitada suutnud ja oleme tänani olukorras, kus etendame oopereid ja ballette sõnateatri jaoks mõeldud laval. Muusikateater vajab sõnateatrit märkimisväärselt erinevat akustikat, et orkester ja lauljad saaksid ühtses kõlaruumis luua võimalikult mõ-

IVORI ILJA
Rahvusopera Estonia
nõukogu esimees

juva, emotsionaalse ning iga kuulaja-vaatajani jõudva kõlakoosluse. Akustika on muusika mõjule pääsu üks olulisemaid tegureid. Kõik, kes on külastanud Milano La Scalat, Moskva Suurt Teatrit, Viini Riigiooperit või New Yorgi Metropolitan Operat, mõistavad, et meie «tubase» akustikaga Estonia ei võimaldaks ka maailma parimate lauljate kunstil tõeliselt publikuni jõuda, sest saal neelab endasse nagu kotti just kõige hinnalisema ja erilisema osa helikangast, ülemhelid, ja seda nii inimhäälest kui orkestrist: kõla on kuiv ja jõuab kuulajani otse, ilma ruumi akustika vääristava mõjuta.

Eesti ooperi- ja ballettikunst vajavad edasiseks arenguks kaasaegset keskkonda, milleks meie armsal, kuid sõnateatriks ehitatud Estonial võimalusi napib.

Eesti on viimaseid riike Euroopas, kus pole veel ehitatud ooperiteatrit. Vajadusest ooperiteatri järele hakati rääkima pärast Teist maail-

masõda, kui Paul Pinna ja Ants Lauter tulid välja ideega luua nn kunstide väljak, kuhu oleks ehitatud ka ooperiteater.

Kõige kaugemale jõuti ooperiteatri ehitamise plaaniga 1970. aastate lõpus, kuid projekt takerdus siiski lõpuks Süda tänava pargi hõlmikpuu okstes ning ooperiteatri ehitamise pooldajate ja hõlmikpuu kaitsjate rae-vukas lahingus, mille viimased ülekaalulik võitsid. Seda aega meenu-ta tänini eesti keeles juurdunud väl-jend «hõlmikpuu sündroom», millega tähistatavat elu ikka ja jälle aina juur-de toob.

Just neil päevil ja nädalatel aru-tatakse meie kultuuri rahastuse tule-vikku, vastamaks küsimusele, kuhu, kui palju ja mis eesmärgil kultuuri lä-hiaastatel investeerida. Arutatakse ka ooperi- ja balletiteatri lisamist riikli-kult tähtsate kultuuriehitiste nime-kiirja. Kas saame lõpuks oma esimese tõelise ooperimaja või tuleb veel oo-data kaksikümne, kolmkümne või viiskümne aastat?

Eesti ooperi- ja ballettikunst va-javad edasiseks arenguks kaas-aegset keskkonda, milleks meie armsal, kuid sõnateatriks ehitatud Est-onial võimalusi napib. Samuti soovib ja väärib publik tõelist, täisväärtusli-ku elamust võimaldavat muusikateat-rit, kus saaksid endast parima anda nii kodumaised kui ka maailma tipud. Eesti Rahvusopera peaks olema nii kodu-maineline tippkultuuri keskus kui ka üks

olulisi tegijaid maailma ooperimajade hulgas.

Ooperimaja ehitus ei ole kaugeltki uus idee, kuid selle teostamine pole meile seni olnud jõukohane, seda nii finantsiliselt kui ka võimetuse tõ-tu koosmeelt saavutada. Raske on lei-da poliitikut, kes ideele vastu seisaks, kuid veelgi raskem on probleemile saada edasiviivat toetust. Loodeta-vasti poliitiline paradoks, mis ei kanna endas eitust, kuid ei sisalda ka jaa-tust, ükskord laheneb. Ehk polegi see aeg enam kaugel, kui astutakse üle teostuse lävepaku ning läbides vaid-luste ja erimeelsuste rägastiku, jõu-takse päevani, mil maailma pressis il-mub uudis Eestis avatud kaasaegsest ooperi- ja balletiteatrist?

Friedebert Tuglas on meenutanud üht liigutatavat sündmust 1911. aasta suvest, mil Juhan Liiv ole-vat saabunud Estonia ehitust uudista-ma: «Seisnud poeet Juhan Liiv ehitus-platsi ääres, vaadanud tükk aega ehi-tamist, langenud siis põlvili ja öelnud: «Kallis kodumaa! Anna andeks, et ma nii vaene olen ja sulle midagi suurt ei või templi ehitamiseks annetada, aga ma annan, mis mul on.» Ta võtnud pintsaku seljast ja tahtnud selle ehi-tuse toetuseks annetada, kuid linnavaht seganud vahele.»

Nüüd, pea 110 aastat hiljem, võiks Eesti oma esimese tõelise ooperiteat-ri ehitada juba ilma Juhan Liivi pint-saku toeta ning täitsa vabalt ja lahti riietumata.

SVETLANA SKREBNEVA
Eesti 200 Ida-Virumaa piirkonna
juhatusel liige

Põlevkivitööstus vajab uut hingamist

Vaidlus selle üle, kas põlevkivitööstus peab jääma või mitte, on jõudnud tupikusse: valitsuse arvates tuleb minna edasi nii nagu seni, suurt midagi muutmata, vastaste arvates tuleb aga kogu tööstusharu kinni panna.

Nagu ikka, õigus on mõlemal ja mitte kummalgi. Põlevkivi maa sisse jätmine on rumalus, kuid temast elektri või õli tootmine on seda samamoodi. Ma ei ole põlevkiviekspert, ma ei ole ka majandus-ekspert ja ma ei oska ennustada täpselt tulevikku. Kuid ma olen idavirumaalane, kes tahab, et Eesti oleks jõukas ja puhta loodusega riik.

Mind muudab ärevaks praegune äärmuslus ühelt poolt ja tege-mata jätmine teiselt poolt. Ma tahan nutikaid, eksperditeadmistel põhinevaid otsuseid põlevkivisektori tulevi-ku kohta, mis vääridaksid meie maava-ra 21. sajandile kohaselt, jättes sissehinga-tava õhu ja põhjavee puhtaks. Tööülesan-ne valitsusele on leida nüüdisaegsed tipp-teadmistel põhinevad lahendused, või-malusel ka CO₂ kinni püüdmisest ja töötlemisest selleks, et toota maailmaturule hinnatavat toodet ja kasvatada meie rahva rikkust. Samal ajal peavad need lahendused olema keskkonnasõbralikud. See ei ole midagi utoopilist, sellega tuleb lihtsalt tegeleda.

Agas me ei tegele. Istume ja ootame, vaatame, ähime ja puhime. Kirsiks tordil on populism, mis on jõudnud ka selliste juhtimisotsuste juurde nagu terve tööstusharu tulevik. Valitsus on asunud etenda-ma teatritendust pealkirjaga «Rahvas valib tulevikku», küsides Ida-Virumaa elanikelt, milliseid otsuseid peab ta tegema. Ärge saage minust valesti aru, otsedemo-kraatia on põhimõtteliselt hea ning on mitmeid ühiselu kohti, kus selle raken-damine on igati õigustatud. Kuid milleks siis meie üldse valimised, kui iga kord, kui on vaja teha keerulisi otsuseid, lük-kab valitsus otsustamist lõputult edasi ja lõpuks valab kogu vastutusekoorma inimeste kaela? Otsus tuleb teha seal, kus on vastav pädevus ja ka huvid. Inimeste huvi on omada sissetulekut, mitte ilmtin-gimata kaevandada põlevkivi. Valitsuse asi on otsustada, kas inimeste sissetulek tuleb põlevkivi kaevandamisest või näi-teks kodanikupalgast.

Kuid valitsus otsustada ei soo-vi. Meile kinnitatakse kohtumistelt kohtumistele, et kõik on tegelikult hästi ja lähme samamoodi eda-si. Kuid isegi laps saab aru, et kui tal on ebakindel tunne hinges, siis lapsevanema kinnitus, et kõik on ju tegelikult hästi, ei tee tunnet paremaks. Idavirumaalasena on mul juba pikka aega tunne, et kõik ei ole üldse hästi, et tulevikku osas valitseb üüratu ebakindlus, ja mind lausa ärritab majandusministri jutt, et ärgu ma muret-segu. Muretsemine on edasiviiv jõud, see annab hoogu lahenduste otsimisele.

Mind ei rahulda jutt sellest, et ärme üldse põlevkivi kaevanda või siis ajame teda ka edaspidi ahju. See on meie rik-kus, millest peame arenenud tehnoloogia abil tootma head toodet. Põlevkivi vää-rindamine on see, mis lõpuks toob leiva lauale mitte ainult otseselt sektoris töötava-tele inimestele, vaid ka õpetajatele, pol-itseinikele ja arstidele.

KÕVA SÕNA

Kasutagem maske, mida rohkem ja tihedamini neid kasutame, seda tõenäoliselt on ka viiruse levik rahulikum või taandub see üleüldse.

Füüsik **Mario Kadastik** sellest, miks maskikandmine viiruse leviku ajal on siliski hea mõte, PM 5.10

